# గుంపు చాటు

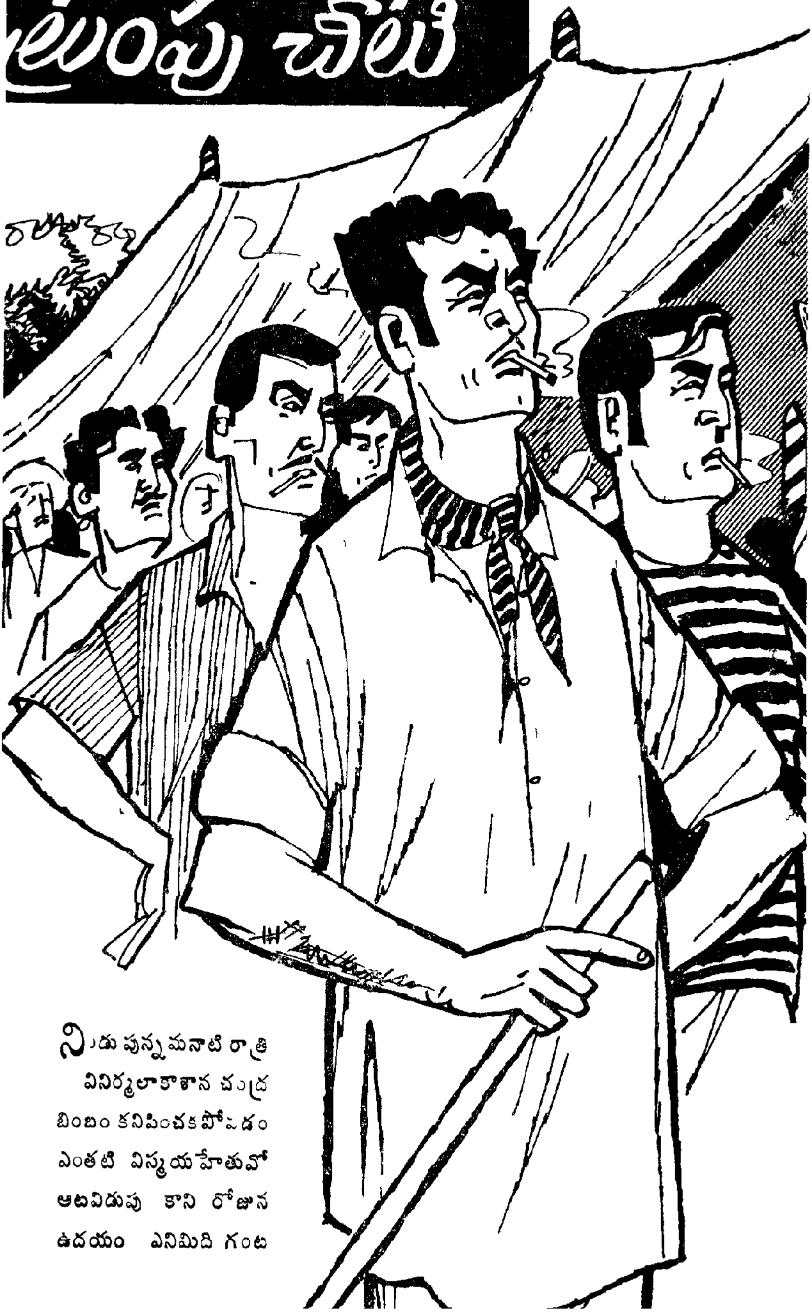

నిండు పున్నమనాటి రాత్రి వినిర్మలాకాశాన చంద్ర బింబం కనిపించకపోవడం ఎంతటి విస్మయహేతువో ఆటవిడుపు కాని రోజున ఉదయం ఎనిమిది గంట

లప్పుడు బడిలో పిల్లలు కని పించకపోవడం అంతటి ఆశ్చర్య హేతువు.

ఆరోజు వుదయం బడిలో ప్రవేశించేసరికి నా కెదురైన పరిస్థితి అదే!— బడి ఖాళీగా వుంది

మచ్చు కొక్కడైనా కనిపిస్తే వాడి మూలంగా మిగిలినవాళ్ళ ఆచూకీ తెలుసుకోవచ్చు. కానీ ఆ 'ఒక్కడు' గూడా కనిపించాడు కాదు.

కలిగిన ఆశ్చర్యం నా కొక్కడికి మాత్రమే కలిగింది హెడ్మాష్టరుగారికి కలగలేదు కారణ మేమిటంటే హెడ్మా

మధురాంతకం రాజారాం

స్టరుగా రప్పటి కింకా బడికి రాలేదు

ఒకటిరెండు నిమిషాల్లో ఆయన గూడా రానే వచ్చారు

ఆయన నా ముఖంలోకి చూచారు నే నాయన ముఖంలోకి చూచాను ఆయిన ముఖంలోని క్వొశ్చన్‌మార్కుకు నా ముఖంలోని ఆశ్చర్యార్థకపు గుర్తే సమాధానం చెప్పి వుంటుంది

"ఇదేమిటయ్యా గోపాలం! సమ్మె కట్టడ మన్నది కాలేజీల్లో జరుగుతోందని విన్నాము కొంపదీసి అది ఎలిమెంటరీ స్కూళ్ళకుగూడా ప్రాకుతోందా ఏమిటి?" అంటూ ఆయన బిక్క మొగం వేసేశారు

అంతలో బడిలో నెలకొన్న నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుని అనతిదూరంనుంచి తిరణాల జరుగుతున్న శబ్దంలా ఓ కల కలం వినిపించింది

శబ్దవేది బాణంలా కలకలం విన వచ్చిన వైపుగా దూసుకెళ్ళి కిటికీ తెరిచారు హెడ్మాస్టరుగారు

బడితోటకు హద్దుగా ముళ్ళకంపల కంచె కంచె కావల కానుగచెట్లు కరివాలం ఝశిపింపులకు మల్లే తృళ్ళిపడుతున్న నీరెండలమధ్య కన్నతల్లి మనసులాంటి కానుగచెట్ల నీడ ఆ నీడలోనే జరుగుతోంది తిరణాల

భూమిలో దొరికే ముడిఖనిజంలా 'తిరణాల' అన్నది నా బుర్రలో మెరిసిన మొదటి ఊహ

అది తిరణాల కాదు

మరేమిటని పెద్దగా వితర్కించుకో వలసిన అవసరంగూడా లేకపోయింది నీడలో అక్క దొకటిగా యిక్క దొకటిగా నిలిపివున్న నాలుగైదు రెండెద్దుల బళ్ళు ఓ బండి నిండుగా వెదురు బొంగులు, పెట్టెలు, బుట్టలు దుంకలు పడిన నారసంచుల నిండుకూ సత్తు గిన్నెలు బాగా మాసిపోయి మధ్య మధ్యలో అతుకులుపడిన గుడారపు గుడ్డలు —— ఇవన్నీ చెప్పకనే చెబుతున్నాయి వచ్చేశారు ఊళ్ళోకి నాటకాలవాళ్ళు విచ్చేశారు

"ఇక కుర్రాళ్ళు మనమాట వింటారా?" అన్నారు హెడ్మాస్టరుగారు

మాటవరుస కలా అన్నారుగానీ కుర్రాళ్ల హెడ్మాస్టరుగారి గొంతుక వినిపించగానే బిలబిలా గదుల్లోకి వచ్చేశారు

వచ్చిన కుర్రాళ్ళు ప్రార్థన చేశారు హాజరు చెప్పారు పాఠాలు చదువుతున్నారు అంటే బడి 'వర్కింగు కండిషను'లో వుందన్నమాట. ఎటొచ్చీ పరధ్యానంగా వున్నవాళ్ళం యిద్దరమే! నేనున్నూ, హెడ్మాస్టరుగారున్నూ!

కిటికీలోనుంచి నాటకాలవాళ్ళ కేసి నీరెండకన్నా చురచురా చూస్తున్నారు హెడ్మాస్టరుగారు

దుమ్ముగొట్టుక పోయిన దుస్తులు నిద్రమత్తులో జోగుతున్న ముఖాలు కాంతిలేని కళ్ళు మూటలకు చేరగిల

బడి కొందరు పచ్చికపైన సాష్టాంగ పడినట్టుగా కొందరు బండి క్రింద ఆ చక్రం తలగడగా ఈ చక్రంలోకి కాళ్ళు సాచుకొని కొందరు కడుపు చేతబట్టుకొని దేశంపైకి బయల్దేరిన తర్వాత దేహాలపైన అట్టే అభిమానాలు నిల్పుకోడం అసాధ్యం అనుకున్నారేమో నాటకాలవాళ్ళు ఎలా వీలైతే అలా యధేచ్ఛగా పవ్వళించారు తీపి వస్తువులు తెగతిని అజీర్ణరోగం తెచ్చుకున్నట్టుగా రాత్రివేళ వేషాలుగట్టి జిలుగు వలువల తళతళలతో చెమ్కీపూతల మిలమిలలతో చూపరులకు నయనరంజనం చేయవలసివున్న వృత్తిధర్మంలో కాలం వెళ్ళదీస్తున్న ఆ నాటకాలవాళ్ళకు తమ పగటివేషాలపైన అంతగా పట్టింపు లున్నట్టులేదు ఎడతెగని వాడకంవల్ల బిరుసెక్కి గోనెపట్టాల్లా వున్న దుస్తులతో దుబ్బుల్లా వుబ్బి దిబ్బల్లా పడివున్న గిరజాలతో మగవాళ్లు మండి ఆరిపోయిన కొరువుల్లా వున్నారు ఆడవాళ్ళను గురించి అంతమాట చెప్పటానికి వీల్లేదు గానీ వాళ్ళుగూడా వేషధారణలో సభ్యతకు అంటిపెట్టుకున్నట్టు తోచదు గుట్టుకూ గోప్యతకూ యిళ్లూ లోగిళ్లూ కావలసి వస్తున్నాయి మానవులకు! ఆకాశం క్రింద భూమిపైన చేస్తున్న బహిరంగ సంసారాల్లో గుట్టుకూ గోప్యతకూ ఆస్కారంలేక అందుమూలంగా రక్తంలో జీర్ణించిపోయిన తెగువ వేష

నేను వ్రాసిన నవల నచ్చిందాండీ?"
ఆఁ బాగానే నచ్చిందనుకోండి కానీ మేము పెద్దపేరున్న కవుల పుస్తకాలనే కానీ ప్రింట్ చెయ్యమండీ
అయితే మరీమంచది కదండీ నాపేరు 'తిక్కనే' గా

---

భాషల్లోనే గాదు వాళ్ళ ప్రతి కదలికలోనూ వ్యక్తమౌతోంది మొత్తంమీద మాసిపోయి మరకలుపడి అంచుల దగ్గర చిరిగిపోతున్న కరెన్సీనోట్లలా వున్నారు నాటకాలవాళ్ళు ఖరాబైన కరెన్సీ నోట్లకు బ్యాంకులే దిక్కు! అవసరమైన హంగులకు నోచుకోక తిండికోసం తిప్పలు పడుతున్న ఆటగాళ్ళకూ పాటగాళ్ళకూ పల్లెటూళ్ళే దిక్కయితే కావచ్చు

ఆలోచనకు అంతరాయంగా రివ్వున గదిలోపలికి వచ్చేశారు హెడ్మాస్టరుగారు

ఇక చూచుకోవయ్యా తమాషా! రాత్రికి వీళ్ళక్కడ గజ్జె కడ్తారు అక్కడ యింటిల్లపాదీ నాటకానికి ఆయత్తమౌతారు మనం వద్దనుకుంటా

మనుకో। కానీ వాళ్ళుమాత్రం మన మాట వింటారా ?"

హెడ్మాస్టరుగారు స్వగృహంలో సుగ్రీవుడు. బడిలో చండ శాసనుడు. పోగా. ఊళ్ళో ప్రయోజకత్వం వెలగ పెడుతున్న పిన్న పెద్దల్లో సగంమందికి పైగా ఆయన శిష్యులు. కానీ. తుపాను పట్టుకున్న రాత్రి విద్యుద్దీపాలను గురించి భయపడినట్టుగా ఆయన కెప్పటికప్పుడు తనమాట ఎవరూ వినరేమోనని ఓ అపనమ్మకం.

"ఐనా యిలా వూళ్ళమీదపడి దోచు కోడానికి వీళ్ళ కెవడిచ్చాడయ్యా అధి కారం? ఎలా జరుగుతుందో చూస్తాను! వీళ్ళిక్కడ పడి విలవిల తన్నుకున్నా సరే, మన ఆటస్థలంలో దేరా వేయడా నికి ఒప్పుకోను. రేపీపాటికి వీళ్లిక్కడి నుంచీ బిచాణా ఎత్తేయకపోతే నాకు మారు పేరు పెట్టు...."

ఎలా వచ్చారో అలాగే తటాలున నిష్క్రమించారు హెడ్మాస్టరుగారు. పగబూని కక్ష సాధించినట్టుగా హెడ్మా స్టరుగారు నాటకాలవాళ్ళపైన మండి పడడ మెందుకో నాకర్థంగాలేదు. అర్థమై చావని హాలివుడ్ పటంకోసం రెండుం పావలా ముడుపు చెల్లించి, థీయేటరు నుండి బయట పడగానే తలనొప్పికి తక్షణ నివారణోపాయంక్రింద స్పెషల్ కాఫీ సేవిస్తున్నాడు పట్టణంలో ప్రేక్ష కుడు. ఇక్కడ వీళ్ళేమో మీవి కాళ్లు. మావి చేతులని సభావందనాలుచేసి, ప్రతి వస్సుమోరును మహా ప్రసాదంగా స్వీకరించి చెంగు భిక్షంలాంటి కొద్ది పాటి రాబడికే సిద్ధపడుతుండే— ఊళ్ళ పైనబడి దోచుకుంటున్నారని చెబుతు న్నారు హెడ్మాస్టరుగారు. కడుపు చించు కున్నా గారడీ విద్యేననుకోవడం యిదే కాబోలు!

నా మట్టుకు నాకు నాటకాలవాళ్ళని చూస్తుంటే ఏడుపొస్తోంది. ఎక్కడ తిన్నారో ఏమిటో వాళ్ల పెరికి పారవేసిన తోటకూర కాడల్లా వదిలిపోయి వున్నారు. లేని ఓపరికం తెచ్చుకుని ఆడ వాళ్ళు కొందరు మూడు రాళ్ళపొయ్యి లమరించి సత్తుగిన్నెలు పైకి తీస్తున్నారు. ఓ నడిప్రాయం ఆడమనిషి పదేళ్ళ కుర్రాడి బోడితలపైన నాలుగు వడ్డించి, రెండు కానీలకు ఉప్పు ఓ అణాకు మిరపకాయలూ తీసుకుని లగెత్తు కుని రమ్మంటోంది. పొయ్యికి వాటెడు చొప్పున కట్టెపుల్లలు గూడా దొరికితే నే నిక్కడ కుర్చీలో వుండగానే వాళ్ళ వంట లైపోయే టట్టున్నాయి. వాళ్ళ కూడు వాళ్ళు తింటారు. వాళ్ళబ్రతుకు వాళ్ళు బ్రతుకుతారు. అందు కడ్డుతగ లడం ఏంన్యాయం? నాటకాలవాళ్ళ తరపున హెడ్మాస్టరుగారికి ఈమాట కాస్త గట్టిగా చెప్పాలన్నంత వరకూ నాలో సదుద్దేశం అనలు తొడిగింది. కానీ హెడ్మాస్టరుగారి ధోరణి సుపరిచి

తమే గనుక నా సదుద్దేశం, భావంలో జీర్ణంగాక తప్పలేదు.

మధ్యాహ్నం బడి వదలిపెట్టగానే కాళ్ళీడ్చుకుంటూ యింటికి వచ్చాను. పేరుకు వర్షాకాలమైనా వానలెగదీయడం వల్ల ఎండలింకా నిప్పులు చెరిగి పోస్తున్నాయి. తిన్న శాస్త్రం ముగించేసరికి ఒళ్ళంతా చెమటతో దొప్పదోగి పోయింది. వడగాలి రాకుండా కిటికీలు మూసి గదిలో పడుకున్నాను. మాగన్నుగా నిద్రపట్టబోతుండగా పలకపైన దెబ్బ వినిపించింది. ఆ దెబ్బకు అనుపల్లవిగా ప్రచారం గూడా కొనసాగుతోంది.

మించిన దొరుకని మంచి సమయమనీ, అలసించిన ఆశాభంగమనీ, నేడే చూడవలసిందనీ, చూచి ఆనందించవలసిందనీ ఒకే మనిషి రెండుమూడు గొంతుకలతో నొక్కి వక్కాణిస్తున్నాడు.

నడివీధిలో సాగుతున్న ఆ ప్రచారం మూలంగా కొత్తవిషయాలు చాలా తెలిశాయి. ఆ టూరింగు నాటకసంస్థపేరు బాలబ్రహ్మానంద నాటకసమాజం. వాళ్లు ప్రదర్శించబోతున్నది 'సాటిలేని మేటి నాటకం' బాలనాగమ్మ! 'పసందైన సీన్లు భలే భలే సెట్టింగులు, రంగు రంగుల దీపాలు'— చూచితీరవలసిందే గాని చెప్పతరంగాదని దండోరా తేట తెల్లం చేస్తోంది.

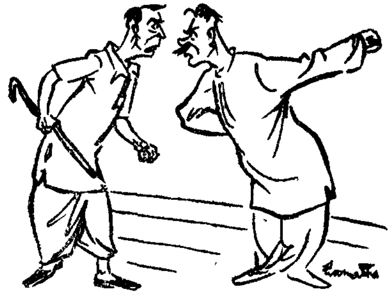

"నా కూతురు చెడ్డదీ, నీ కొడుకు మంచివాడా? రోజూ చాకలేట్లు పెట్టి మా అమ్మాయిని పాడుచేసింది మీవాడు కాదూ?"

ప్రచారాన్ని బట్టిచూస్తే నటీనటులు గూడా అల్లాటప్పాగా కనిపించడంలేదు. రంగసింహ, రంగమార్తాండ యిత్యాది బిరుదాలంకృతుడు, కొక్కిరిగడ్డ జమీందారుగారిచేత దుశ్శాలువ కప్పించుకున్న వాడూ అయిన ఉంగరాల సింగరాజు మాయలమరాఠీవేషం వేస్తాడట! వెళ్లిన ప్రతిచోటా బాలగంధర్వుడని ఆబాల గోపాలంచేత కొనియాడబడిన అలకాపురం చిట్టిబాబే బాలవర్ధిరాజట! మగవాళ్ళ వేషాలకే మెచ్చేగానీ, ప్రత్యేకించి బాలనాగు పాత్రధారిణి కనకవల్లిని గురించి కర్ణపేయంగా వర్ణిస్తున్నాడు ప్రచారకుడు.

ఆవిడ ఆడితే నెమలట! పాడితే కోయిలట! నడిస్తే రాజహంసట! ఆడకా పాడకా నడవనైనా నడవక కదలని భంగిమలో నిల్చోవచ్చుగదా? ఇందుకుగూడా ఓ సమాధానం సిద్ధంగానే

వుంది ప్రచారకుడి దగ్గర నిశ్చలంగా నిల్చుంటే ఆవిడ సంగారాల రంగ మహాలట!

అబ్బో అబ్బో అని ముక్కుపైన వ్రేలేసుకుని అక్కజపడి పోతున్నారేమో వీధిలో జనం! అదిను చూచుకొని అసలు విషయంలోకి వచ్చేశాడు ప్రచారకుడు—— నేల మూడణాలు బెంచీ ఆరణాలు కుర్చీ అర్ధరూపాయి

రత్నగర్భగా వసుంధరగా పేరందిన నేలకు మూడణాల కిమ్మత్తు నిర్ణయించడం బాగానే వుందిగానీ ఈ నాటకాలవాళ్ళు ఆ నేలను అంతర్మధ్యంలో నిర్మించలేరు గదా పైరుపచ్చల కాలం గనుక ఊరి చుట్టుప్రక్కల సెంటుజాగా అయినా ఖాళీగా కనిపించదు ఆటస్థలంలో డేరా వేయడానికి హెడ్మాస్టరుగారు ససేమిరా సమ్మతించడు

మావూరికి సంబంధించినంతవరకూ ఈ నాటకాలవాళ్ళ కథ యిల్లలుకగానే పండుగకాదన్న నీతితో పరిపూర్తి అవుతుందేమోననే నేననుమానించాను

నా అల్పజ్ఞత్వాన్ని అపహాస్యస్తున్నట్టుగా బడికి వెళ్ళేసరికి ఆటస్థలమంతటా వెదురుగుంజలు నిలబడి వున్నాయి

అదే అద్భుతమైతే - దానిని తలదన్నేది మరొకటి —— కిటికీలోనుంచి ఆ దృశ్యాన్ని ప్రసన్నవదనంతో తిలకిస్తున్నారు హెడ్మాస్టరుగారు

పోనీలేవయ్యా గోపాలం! వాళ్ళ కడుపుపైన కొడ్తే మన కేమొస్తుంది? అంటూ వెనువెంటనే సంజాయిషీ

నాటకాలవాళ్ళు ఈ అద్భుతాన్ని ఎలా సాధించారు? ఇంతటి అద్భుతాన్ని సాధించినతర్వాత గోవా వ్యవహారాన్ని ఓ కొలిక్కి తీసుకరమ్మని పోర్చుగీసువాడిదగ్గరకు వీళ్ళనెందుకు రాయబారం పంపగూడదు?

సాయంత్రమైంది సూర్యుడస్తమించాడు చీకటితెరలు మెల్లగా జారుతున్నాయి నాటక దిదృక్షా కుతూహల సంరంభంతో ఊరు వూరంతా కోలాహలంగా వుంది ఆ కోలాహలంలో ఏదో అపశ్రుతి వినిపించినట్టుగా తోచి వీధంట నడుస్తున్నవాణ్ణి రచ్చదగ్గర ఆగిపోయాను నిజమే మరొకడూ మరొకడూ కాదు అతడు రాయుడోళ్ళబ్బాయి నాగరాజు

ఒరే మామిడిపందెల రంగన్నా! మన తండ్రులకాలానలేదు మన తాతల కాలాన లేదు ఇవేం కుక్కమూతి పందెర్లా? ఎవరో దారంట వెళ్ళే దానయ్యలు వూళ్ళోకి వచ్చి మమ్మల్ని చూడండి మా నాటకాల్ని చూడండి అంటే కిమ్మనకుండా కూచుంటారట్రా? సుబ్బారాయడి హయాంలో అంగడిగంప వూళ్ళోకి వచ్చేదా? చివరకు బిచ్చగాళ్ళయినా పొలిమేరల్లో అడుగు పెట్టేవాళ్లు కాదే! జోలె లాక్కొని బుడ

బుక్కలవాడిచేత వారంరోజులు వెట్టి చాకిరీ చేయించుకున్నవాడు మా నాన్న! మనకు ముఖాన మీసాలు లేవూ! ఈ రోజు వీళ్ళయింది. రేపు యింకొకళ్ళు వస్తారు. ఐతే వచ్చినవాళ్ళ కందరికీ జేబులు దోపులిచ్చి మనం చెవల వాజమ్మల్లా ముఖం వాల్చేస్తామన్నమాట!"

"భలే మాటన్నావులే నాగరాజూ! అను, అను. నువ్వనవలసిందే, మేము వినవలసిందే" అన్నాడు రంగన్న.

గొప్పవాడి పక్క వాయిద్యం రంగన్న. ఆ విధంగా తన విధ్యుక్తధర్మం నిర్వర్తించడంలో అతడు దిట్ట.

రంగన్న కన్ను నా పైన బడింది. నా పైనబడిన అతడిచూపు పరావర్తనం చెంది నాగరాజును తాకింది. అందుకున్నాడు నాగరాజు.

"ఏమిటయ్యా అయ్యగార్లవారూ! ప్లేగ్రౌండు ఎవరిదనుకున్నారు? అది పంచాయితీ సమితివాళ్ళది. అత్తసొమ్ము అల్లుడు దానం చేయవచ్చునని మీ కెవరు చెప్పారు?"

నా కైతే ఎవరూ చెప్పలేదు. హెడ్మాస్టరుగారికి ఎవరైనా చెప్పారేమో నాకు తెలియదు. కానీ నా కొకందుకు సంతృప్తి కలిగింది. ప్లేగ్రౌండు పంచాయితీ సమితివాళ్ళ దంటున్నాడు నాగరాజు. ఆ మాత్రపు ప్రాపంచిక విషయ పరిజ్ఞానం దానంతటది చెప్పుకోదగిన గొప్పవిషయం. ఐతే నా సంతృప్తి

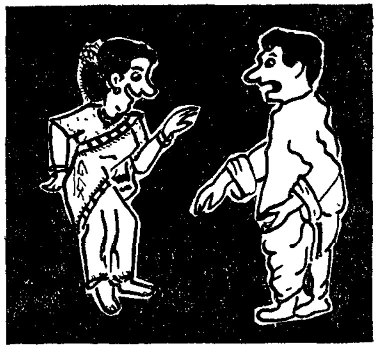

"ఏమేవ్! లాటరీలో వచ్చిన డబ్బుతో మన బాకీలన్నీ తీరినయి."
"అయితే ఇంకేం. మనకు కొత్త బాకీలు పుట్టాయన్న మాట."
"అహా! నీకు ఆర్థిక మంత్రికి ఉండవలసిన బుర్ర ఉందే...."

కిదే మూలకారణంగాదు. సుబ్బారాయుడు తాను బ్రతికినన్నాళ్ళు ఆటస్థలం ఆదిలో తమదేననీ, ఎన్నడో తమపూర్వీకులను మోసంచేసి జిల్లాబోర్డు దాన్ని కాజేసిందనీ, తమ హయాంలో న్యాయంకోసం హైకోర్టువరకైనా సరే వెళ్ళక తప్పదనీ చెబుతుండేవాడు. ఈ బిడ్డ ఆ తండ్రికి కొడుకే అయినా ఆ వారసత్వాన్ని మళ్ళీ తిరగదోడుకోడంలేదు!

ఇంటిముంగిట వాలుకుర్చీ వేయించుకుని చుట్ట కాల్చుకుంటూ కనిపించారు హెడ్మాస్టరుగారు. ఆటస్థలంపట్ల నాగరాజుకు కలిగిన ధర్మసందేహాన్ని ఆయనకు తెలియజేయడం భావ్యమనిపిం

చింది. తీరా విన్నాక పకాలున నవ్వే శారు హెడ్మాస్టరుగారు.

"నాగరాజు అంతటి బుద్ధిమంతు డయ్యాడా గోపాలం! అయితే అయ్యాడు గానీ నా ఎదుటపడడానికి వాడికి దమ్ము లుండవులే! వరుసగా నాలుగు రోజులు దేశానికి ఎల్ల లేవో చెప్పి అయిదోరోజున వప్పజెప్పమన్నాను. 'పడమర హిమా లయా పర్వతాలు' అన్నాడు. ఆనాడు వీపున పడిన పిడిగుద్దులు వాడింకా మరచిపోయి వుండడు...."

ఊళ్ళో వుంటే ఎల్ల లేం తెలుస్తా యని సుబ్బారాయుడు కొడుకును పై చదువులకోసం పట్టణానికి పంపించాడు. అక్కడ నాగరాజు నిలకడగా నిదానంగా పది పన్నెండేళ్ళు విద్యాభ్యాసం చేశాడు. ఐతే అభ్యాసము కూసువిద్య అన్న సామెత నాగరాజుపట్ల వ్యతిరేకించిందనే చెప్పాలి. అతడు యసెసల్సీ ప్యాసయ్యా డని చెబుతారు కొందరు. అబ్బే, ఎక్కడ ప్యాసయ్యాడని ఎదురు రెట్టి స్తారు కొందరు. నిలదీసి అడిగితే నాగ రాజుమాత్రం అదేమి టిదేమిటని సర్టి ఫికెట్టే ధారపోయిందని చెబుతాడు.

సర్టిఫికెట్టు పోతే పోయిందిగానీ నాగరాజుకు సుబ్బారాయ డిచ్చిపోయిన సిరిసంపదలు పుష్కలంగా వున్నాయి. సేద్యంచేసి పెట్టడానికి పాలేరులున్నారు. హమేషా ఖుషీ చేయడానికి వేడుక చెలి కాడు రంగడున్నాడు. ఎన్నివున్నా తన కంటూ ప్రత్యేకంగా వ్యాసంగమేమీలేక పోవడంవల్ల నాగరాజుకు ఒక్కొక్క ప్పుడు పిచ్చి పట్టినట్టయిపోతుంది అప్పు డతడు మొండిగా గ్రహచారం చాలని వాళ్ళపైకి తిరగ బడతాడు. జగడానికి రా దీస్తాడు. రెండు రెండ్ల నాలుగు పగ్గాలువేసి ఒక్కుమ్మడిగా పదిమంది వెనక్కు లాగుతున్నా లెక్కచేయక మోరపంచుకుని బుసలు కొడుతూ ముందుకు పోయే పోట్లగిత్తలా కయ్యా నికి కాలుదువ్వుతాడు. అటువంటి సమ యాల్లో నిజంగా అపాయ కరమైన మనిషి నాగరాజు.

అలాంటి నాగరాజు నాటకాల వాళ్ళ పైన కన్నెర్ర చేస్తున్నాడు.

నా గుండె గుబగుబలాడిన మాట నిజం.

వాళ్ళా దిక్కులేని పక్షులు. వీడా వీర భద్రుడు. కారణానికేమీ! గొర్రెపిల్లపైన తోడేలుకు దొరికినట్టు నాగరాజుకు కూడా ఒక కారణం దొరక్కపోదు.

నాకిప్పుడు నాటకం చూడాలనిలేదు. పొట్టి కథగా. బుర్రకథగా, నాటకంగా. సినిమాగా ఎన్నోసార్లు విన్నదే. కన్నదే బాలనా గమ్మకథ. మరుక్షణాన జరిగే దేమిటో వూహకందని జగన్నాటకంతో పోల్చిచూస్తే ఏరంగంలో ఏమి జరుగు తుందని వూహించుకోడానికి వీలున్న మామూలు స్టేజీ నాటకం ఏపాటిది?

''డాక్టరుగారూ గుండె మండిపోతుంది. ఏం చెయ్యమంటారు.''

"ఏమీ లేదు. ఎదురుగా వున్న ఫోటో చించేసి రెండు బక్కెట్ల నీళ్లు నెత్తిని పోసుకోండి."

కాలం ఆగదు. పరుగెడుతుంది. కాలమన్న రైలుబండి పరుగెడుతూ విడిచిపెట్టిన ఆవిరిలా చీకటి రోదసీ కుహరమంతటా వ్యాపించింది. మధ్యాహ్నం నుంచీ గ్రామంలోనూ, చుట్టుప్రక్కల పల్లెల్లోనూ సాగించిన ప్రచారం చాలక నాటకాల వాళ్లు ఎడతెగకుండా డప్పులు మ్రోగించేస్తున్నారు. ఎనిమిది గంటలకల్లా దేరాచుట్టూ సందడి ప్రారంభమైంది. దివిటీలు పట్టించుకుని లాంతర్లు చేత పట్టుకుని పల్లెజనం కాలిబాటలవెంట బారులుకట్టి వస్తున్నారు.

దీపాల కాంతితో, డప్పుల మ్రోతతో దూరపు చూపుకు నాటకాల దేరా గాంభీర్యం వెలార్చుతున్నమాట నిజమే! కానీ దగ్గిరకి వెళ్ళిచూస్తే దాని దైన్యావస్థ బాహాటంగా బయట పడుతుంది. భూమిలో నాటిన సన్నటి వెదురు గుంజలను గ్రామీణ స్త్రీలు ఎడమచేతితో వూడలాగి మోకాటిక్రింద నాలుగు తుంటలుగా విరిచి వంటచెరకుగా వాడుకోవచ్చు. గుంజలకు కట్టిన పరదా గుడ్డలు ఎండ కెండి వానకు తడిసి మగ్గిపోవడం మూలాన కించిత్తు బలప్రయోగానికైనా తట్టుకునేటట్టులేవు. పోనీ మందీ మార్బలంసంగతి చూద్దామంటే ఈ నాటకాల వాళ్ళందరూ గట్టిగా గాలివీస్తే పైకెగిరి పోయేటంత బలంగా వున్నారు. ఇలాంటి సాధన సంపత్తితో వీళ్లు దేశం పైకి ఎగబడి వచ్చారు. మేము నాటకాలు వేస్తాము చూడండహో అంటూ టాంటాం వేశారు. అలాగని వీళ్లు నాటకాలు వేయలేరని నే ననుకోవడంలేదు. కానీ వీళ్ళను వేయనిస్తారా అన్నదే నా సందేహం.

గుమికూడిన జనంలో కేవలం నాటకాన్ని చూచి పోదామన్న సదుద్దేశంతో వచ్చినవాళ్లుమాత్రం టికెట్లు కొనుక్కొని దేరా లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. కానీ అలావెళ్ళినవాళ్లు పరిమిత సంఖ్యాకులు. నూటికి పది పదిహేను మంది కన్నా మించరు. మిగిలినవాళ్ళకు టికెట్టు కొనుక్కోవాలన్న ధ్యాసే వున్నట్టులేదు. ఇంత మందిమి మేమిక్కడ బయటుండగా మీరు నాటకం ఎలా వేయగలరని ప్రశ్నిస్తున్నట్టుగా వాళ్లు టికెట్లిస్తున్న వ్యక్తివైపు కొరకొర చూస్తున్నారు.

గంట తొమ్మిదైంది.

"నాటకం ఆరంభమౌతుంది బాబూ! అందరూ టికెట్లు కొనుక్కోవాలి" తెరవెనుక నుంచి మెగాఫోనులో హెచ్చరిక వినిపించింది.

అయిన కాడికీ ఆరడుగుల దాకా పెరిగి, నిటారుగా నిల్చోడానికి వెన్నుకు దన్ను లేకపోవడంతో మధ్యలో వంగి, ఉపయోగానికి దూరమై మూల బడి త్రుప్పుబట్టిపోయిన కొడవలి కత్తిలావున్న ద్వార పాలకుడు తృళ్ళి పడ్డాడు. హెచ్చరికను వినిగాదు. తన ఎదుట నిల్చున్న జన సందోహాన్ని చూచి!

వందల సంఖ్యలో వున్నారు ప్రేక్షకులు. ఒక్కడి చేతిలోనైనా టిక్కెట్టు లేదు!

"టికెట్లు బాబూ! టికెట్లు" ఆక్రోశించాడు ద్వార పాలకుడు. ఆ అంగలార్పుకు ప్రత్యుత్తరంగా ఓ పెద్దమనిషి అతడిపైకి వంగి చెవిలో మంత్రోపదేశం చేస్తున్నట్టుగా "కరణంగారి కుటుంబం" అన్నాడు.

మంత్ర ముగ్ధమైన భుజంగంలా ద్వారపాలకుడు దారిలోనుంచి వైదొలిగాడు.

కరుణంగారి కుటుంబమన్న బురఖా క్రింద ముసలీ ముతకా, పిల్లాజెల్లా, ఆడా మగా అంతా కలిసి పాతిక మందికి తక్కువ గాకుండా డేరాలోపల ప్రవేశించారు.

ఆ తండా అలా లోపలికి వెళ్ళగానే వేరొక ముఠా ద్వారం ఎదుట ప్రత్యక్షమైంది.

"మునసబుగారి యిలాకా" అన్నాడు ముఠానాయకుడు. మునసబుగారి యిలాకాలో ముప్పై మందికి తక్కువగాలేరు.

"చిత్తం బాబయ్యా చిత్తం" అన్నాడు ద్వారపాలకుడు. అతడి గొంతుకలో తడిలేదు!

కరణంగారి బృహత్కుటుంబమూ మునసబుగారి మూలబలమూ డేరాలోపల సుఖాసనాల కోసం అన్వేషిస్తున్న అలజడి యింకా తగ్గనేలేదు. దిగాలు పడిపోయిన ద్వారపాలకుడింకా తేరుకోనేలేదు. అంతలో ప్రెసిడెంటుగారి మనుషులమని చెప్పుకుంటూ యింకొక బలగం అక్కడ సాక్షాత్కరించింది.

వచ్చిన వాళ్ళు విచ్చుకత్తుల్లా కాసేపు నిల్చున్నారు. వాళ్ళఎట్టయెదుట నిల్చున్న ద్వారపాలకుడు నిశ్చేష్టుడు. పాపం, వాళ్లు మాత్రం ఎంతసేపని వేచి చూస్తారు? దారిలోనుంచి అతణ్ణి తొలగించుకుని హుటాహుటిగా లోపలికి వెళ్ళిపోయారు.

చావు తెలివిలాంటి తెచ్చికోలు తెగువ ఒకటి ద్వారపాలకుడి ముఖంలో చిరచిరలాడింది. తనపక్షానికి అపజయం

ఖాయమని తెలిసినప్పటికీ ఆఖరు ప్రయత్నం చేస్తున్న వీరభటుడిలా అతడు ముందుకు వచ్చాడు. "దండాలు బాబూ దండాలు" అంటూ జనసమూహానికొకసారి చేతులు జోడించి వెంటనే ద్వారానికడ్డంగా చేతులు చాపేశాడు. "పెద్దలూ చిన్నలూ అందరూ చిత్తగించాలి. కూటికోసం కోటి విద్యలు. అందులో ఒక విద్య మాది. దీన్ని నమ్ముకుని మేమిలా దేశం పైన తిరుగుతున్నాము. మహారాజు లందరూ మా పైన దాష్టీకం చెలాయించాలనుకుంటే మేము బ్రతకలేము. వెళ్ళిన వాళ్లు లోపలికి వెళ్ళారు. ఇకపైన ఒక పిట్టకూననైనా ఉచితంగా లోపలికి వదలడానికి వీల్లేదు..."

ద్వారపాలకుడి విజ్ఞాపనం పూర్తి కానున్నదనగా అతనికి నాలుగు బారల దూరంలో వున్నాడు నాగరాజు.

ఎలా వున్నాడు?

తనలాంటి వాళ్లు యిద్దరు ముగ్గురు సునాయాసంగా మారిపోవడానికి వీలున్న పైజమా వేశాడు. అలాంటిదే పసుపు రంగు సిల్కుజుబ్బా తొడుకున్నాడు. మెడకు రుమాలా చుట్టాడు. లాటీకర్ర చేతబట్టాడు. సిగరెట్టుపొగల వలయాలు బరాబరులు పలుకుతుండగా ధనుర్ముక్తమైన బాణంలా రివ్వున ద్వారం దగ్గరికి వచ్చేశాడు.

"ఏమిటండీ కంగారు పడతారు అనవసరంగా! తల ఐసులావుంటే జ్వరం వస్తూందంటారేం!"
"అదేనండి డాక్టరుగారూ చలిజ్వరంతో బాధ పడుతున్నాను."

వచ్చిన వాడు నాగరాజొక్కడే కాదు. పిరంగిలాంటి రంగడు. చాకులాంటి రజాకు. క్రుద్ధవృకోదరుణ్ణి తలపించే ముద్దుసామి. పందెపు కోడిపుంజు లాంటి ఆంజనేయులు—వీళ్ళేకాదు. నాగరాజును పరివేష్టించి వున్న మిత్రబృందంలో యింకా హేమా హేమీలు పలువురున్నారు.

"దారి వదులు" ఆజ్ఞాపించాడు నాగరాజు.

"వీల్లేదు. ప్రాణం పోయినా సరే దారి వదలను. టికెట్లు కొనుక్కోవాలి. లోపల అడుగు బెట్టాలి" అన్నాడు ద్వారపాలకుడు.

నాగరాజు ముఖంలో ఓ కోపవీచిక విసురుగా పారాడింది. "టిక్కెట్లు! ఎక్కడున్నాయి టికెట్లు? ఓరే రంగడూ అందుకోరా టికెట్లు."

నాగరాజు హుకూం జారిచేసిన మరుక్షణంలో టికెట్ల పుస్తకం రంగడి చేతులో వుంది.

టికెట్లిస్తున్న మనిషి మధ్యఆఫ్రికాలో సిగ్మీలాంటి కుబ్జుడు. ఆ స్వల్పశరీరంలో అపాటి సాహసం దాగి వుంటుందని ఎవ్వరూ వూహించి వుండరు. అతడు తోడేలు పిల్లలా చెంగున రంగడి పైకి లఘించాడు టికెట్ల పుస్తకాన్ని ఒరిసి తన చేతిలోకి లాక్కున్నాడు.

అవమానభారంతో రంగడు అగ్గిపైన గుగ్గిలంలా కస్సుమని పైకిలేచాడు. అవలీలగా కుబ్జుణ్ణి పైకెత్తి నిలువెత్తు నుంచీ చింతపండు మూటలా క్రింద కుదేశాడు. గిరజాలు పట్టుకుని నీళ్ళల్లో ముంచి లేపనెత్తినట్టు అదేపనిగా కుదిపి వేయసాగాడు.

రంగడి చేతులో నజ్జుగుజ్జయి పోతూ కుబ్జుడు పెట్టిన గావుకేకలకు తల్లుల చంకల్లోని పసిబిడ్డలు వులిక్కిపడి కెవ్వున ఏడుపు లంకించు కున్నారు.

సగం సగం వేషాలతో బయటపడిన నాటకాల వాళ్ళకు అక్కడ జరుగుతున్న దేమిటో స్పష్టంగా అవగాహన చేసుకునే వెసులు బాటులేక పోయింది. చిమ్మ చీకటిలో దారి నడుస్తూ భయం లేకుండా వుండటానికని గొంతెత్తి పాడుకునే ఒంటరి పాంధుడిలా వాళ్లు "పట్టు, కొట్టు, తన్ను" అంటూ కంఠశోష పెట్టుకున్నారు

నాగరాజు కళ్లు విస్ఫులింగాల్లా మండుతున్నాయి. తీవ్రమైన కోపానికి చిహ్నంగా అతడి ముక్కుపైన చిరు చెమట పొటమరించింది. ముడిపడిన ఫాలతలంతో, వంకరలు తిరుగుతున్న పెదవులతో అతడొక్కసారి హుమ్మని హుంకరించాడు. నాగరాజు మిత్రులకు అహంకారాన్ని మించిన ఆజ్ఞా పత్రాలనవసరం! వాళ్లు జాడుకరచుకుని పిడికిళ్లు బిగించుకుని ప్రేలుతున్న చిచ్చుబుడ్లకు మల్లే రంగంలోకి దూకేశారు.

"చితకదన్నండి. చావబాదండి. గుంజలు పెరకండి. పరదాలు చించండి. పందిరి పీకండి" అంటూ ఏకధాటిగా నినాదాలిచ్చేస్తున్నాడు నాగరాజు.

ఉరుముల్లాంటి నినాదాలతో బాటుగా గాలివానలాంటి గగ్గోలుకూడా ప్రారంభమైంది. పెళీ పెళీమని చెంప లదిరి పోతున్నాయి. పెళ్లు పెళ్లున గుంజలు విరిగి పోతున్నాయి. పర్రు పర్రున పరదాలు చిరిగి పోతున్నాయి.

ఒకటి...రెండు...మూడు... నిమిషాలు గడిచి పోతున్నాయి. ఎర్రగా పైకిలేస్తున్న ఎండుదుమ్ములో వలయాకృతితో ముందుకు విరగబడుతున్న జనసమూహం మధ్య కొమ్ము ఏనుగుల వంటి పల్లెటూరి వస్తాదుల చేతుల్లో నాటకాల వాళ్ళు చలిమిడిముద్దలైపోతున్నారు. ప్రేక్షకుల్లో ఎవరి ముఖంలోకి చూచినా ఒక్కటే ప్రశ్న! ఏమౌతారు? ఈ నాట

కాల వాళ్లు ఏమౌతారు? ఎవరి ముఖం చూచి వీళ్ళీ వూళ్లో కాలు మోపారు?

ఈ ప్రశ్నకైతే జవాబు వినిపించలేదుగానీ, చుట్టూరా చెలరేగుతున్న గందరగోళంలో అప్పుడొక విచిత్రం సంఘటించింది. యమునా నది విచ్చుకున్నట్టుగా జనంలో ఓ చీలిక ఏర్పడింది. కారుచీకటిలోకి ప్రసరిస్తున్న కాంతి కిరణంలా ఆ చీలికలో ఓ వెలుగు కనిపించింది. ఏమై వుంటుందది? అపరంజి బొమ్మ కాదు. బొమ్మయితే కదలదు. పూలరెమ్మ కాదు. రెమ్మయితే నడవదు. సముద్ర మధనంలాంటి రగడ జరిగిపోయిన తరువాత అమృతంలాంటి ప్రశాంతతను ప్రసాదించడానికి అవతరించిన అభినవ మోహినీ దేవత ఈవిడేనంటే ఒప్పుకోని సంశయాత్ముడెవ్వడూ అక్కడలేదు.

ఆమెను ఆలంబనంగా చేసుకుని రూపమూ, వేషమూ పోటీకి తలపడ్డాయి. రూపానికి పరిరక్షణ కల్పిస్తున్నట్టు నటిస్తూ వేషం ఆమె అందచందాలను విస్పష్టం చేసివేస్తోంది. నెన్నడుముకు బిగించిన వడ్డాణం దగ్గర రూపం వేషానికి బాగా లొంగిపోయి, కంచుకం దగ్గిర మిడిసి పడుతూ విజయ గర్వాన్ని చాటుతోంది. ఆమె ఎలా వచ్చింది? వెలుగుతున్న కాకరపువ్వొత్తిలా వచ్చిందా? మెరిసి పోతున్న క్రొక్కారు మెరుపులా వచ్చిందా? ఇదిగో, యిలా

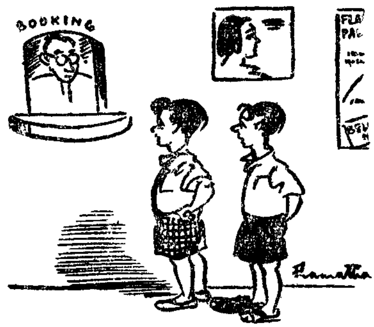


"కూడిక వచ్చా మీకు? 8+9 ఎంత?"
"పదిహేడు!"
"అయితే మాకొక టిక్కెట్టు ఇవ్వండి."

వచ్చిందని చెప్పడానికి అక్కడ మానసికంగా మేలుకుని వున్న వాడొక్కడూ లేడు.

ప్రాణరహస్యం తెలుసుకోడానికి మాయల మరాఠీని దరిసిన బాలనాగులా ఆమె నాగరాజును సమీపించింది.

నాగరాజులో చలనంలేదు.

నాగరాజుకళ్ళకు రెప్పపాటులేదు.

నాగరాజుమనసు మెలకువగా లేదు.

"బాబుగారు మన్నించాలి" అభినయం పట్టినట్టుగా ఆమె నమస్కరించింది. "మావాళ్ళకు బుద్ధిమట్టు, కాకపోతే ఏమాత్రం నిరవాకం వెలగబెడతారని తెలియకముందే టికెట్లు కొనుక్కోమనడం ఏం న్యాయం? బాబుగారు వీళ్ళకు బాగా బుద్ధి చెప్పారు...ఇదిగో రాయప్పా! ఈరోజు మారాజులు ఉచితంగానే చూస్తారు నాటకం! మనసు

పడితే రేపు వాళ్లే వేయించుకుంటారు. అయిదు నిమిషాల్లో పరదాలన్నీ విప్పిం చేయాలి నువ్వు'' ఆమె మళ్ళీ నాగ రాజువైపు తిరిగింది "జరిగిందేమిటో జరిగిపోయింది. బాబుగారదంతా మన సులో వుంచుకోగూడదు మాతోగూడా దయచేసి, తమరు ముందరి కుర్చీలో కూచుంటే గానీ తెరలేవదు..."

ఆమె ముందుగా నడిచింది. నాగ రాజు ఆతను వెంబడించాడు. అతని మిత్ర బృందం అతణ్ణి అనుసరిం చింది. మిగిలినవాళ్లు ఎక్కడివాళ్ళ క్కడే సర్దుకున్నారు. అయిదునిమిషాల్లో తెరలు విప్పేశారు. పదినిమిషాలకల్లా హార్మోన్యం మ్రోగింది. పదిహేను నిమిషాలు గాకముసుపే నాటకం ప్రారంభమైంది.

భూలక్ష్మీదేవి వ్రతం, నాగేంద్రుడి శాపం, సంతానప్రాప్తి, శాపఫలం, మాణిక్యాలదేవి కుతంత్రం, అరణ్యా వాసం, బంధు సమాగమం—యిలా చక చకా నడిచి బాలనాగమ్మ యౌవన ప్రాంగణంలో కాలు మోపడంతో కథ రసపట్టులోకి వచ్చేసింది.

విరిసీ విరియని విరుల్లో పొరలే మకరందంలాంటి వలపు తలపుల మధుర భావనలతో పరవశమౌతూ బాలనాగమ్మ పాడుతోంది.

"నవవసంతోదయము నేడే నాలోన
నవభావములులేచి పురివిప్పియాడే
ఎలమావి గుబురులో కలకంఠికూసె
మల్లికా పరిమళము మధురముగ వీచె
ఎందుకోమరి నేను ఎరుగనైతినిగానీ
ఈ లేతగుండెలో వెన్నెలలు పూచె."

పాడుతూ ఆడుతున్న బాలనాగమ్మ రంగు రంగుల విద్యుద్దీపాల కాంతులను తనలో అంతర్లీనం చేసుకుని పైకెగసి శతముఖాలుగా క్రిందపడుతున్న జల ధారలా వుంది. అభినయానికి అసువులు పోస్తూ మాటమాట కొకరకంగా మారి పోతున్న అంగవిన్యాసంతో, హావ భావాలతో ఆ జవ్వని తన స్థూలరూపాన్ని రంగంపైన్నే వదిలిపెట్టి సూక్ష్మ రూపంతో ప్రేక్షకుల మానసాంబరంలో అప్సరసలా ఆనందలాస్యం సలుపు తోంది ఆ రంగం ముగిసింది. నాటకం పరుగిడుతోంది. అసలైన కార్యవర్ధి రాజు సంగతేమిటోగానీ బ్రా. బ్ర నా. సమాజం వారి కార్యవర్ధిరాజు మాత్రం వాళ్ళ బాలనాగమ్మ పాలిటికి దొండ పండుకు కాకిముక్కులా దాపురించాడు. ఆ మాటకొస్తే అతడే కాస్త నయం! మాయలమరాఠీ వేషగాడైతే అమాం తంగా పైకితెచ్చుకుంటున్న కృతకా వేశంలో చిరుగాలికి కదిలే పొడుగాటి బెలూనులా ఏ క్షణాని కాక్షణమే టుప్పున పగిలిపోయేటట్లున్నాడు. కానైతే ఉన్న లోపాలేవీ నాటక గమనానికి ప్రతి బంధకంగా నిలవడం లేదు. పాత్రలు పాత్రలతోబాటు కథా, బాలనాగమ్మ చుట్టూ

గిరికీలు తిరుగుతున్నాయి. పాత్రలకు, కథకు, డిటోగా ప్రేక్షకుల చూపులూ, మనసులుగూడా అదేపని చేస్తున్నాయి.

* * *

మరునాటి ఉదయం కథలో యిదివరకు పడిన ముడి ఒకటి విడిపోయింది.

టీచర్సు అటెండెన్సులో సంతకం పెట్టదలచుకుని జేబులో చేయివేస్తే కలం కనిపించిందిగాదు "కలం యింటిదగ్గర మరచిపోయినట్టున్నాను మీకలం ఓమాటిలా యిస్తారా'' అంటూ హేడ్మాష్టరుగారివైపు చూచాను

"కలమా! అదెక్కడుంది! ఆ నాటకాలావిడ తీసుకెళ్ళి పోయిందిగా!" అన్నారు హేడ్మాష్టరుగారు

ఏ నాటకాలావిడ ? నా బుర్రకేమీ అర్థమయిందిగాదు

''అవిడేనయ్యా, రాత్రి నాటకంలో బాలనాగమ్మ వేషం వేసిన కనకవల్లి! నిన్న మధ్యాహ్నం నువ్వలా యింటికి వెళ్ళావేమో, అవిడ చక్కా స్కూల్లోకి వచ్చేసింది ఆట స్థలంలో డేరా వేసుకోడానికి అనుమతిస్తేగాని దారివదలనంటూ మారాం చేసింది. పోనీ ఏఅమ్మగన్న ఆడకూతురో ననుకుని వేసుకుని తొలగండన్నాను. ఆ అమ్మాయి అంతటితో నన్నెక్కడ వదిలిపెట్టింది ? 'కాస్త మీకలం యిప్పిస్తారా మేష్టారూ! పాటలు రెండు వ్రాసుకోవాలి ' అంటూ బ్రతిమాలుకుంది "

ఏడు సముద్రాల కవతల బంగారు పంజరంలోని చిలకలో నిక్షిప్తమై వున్న మాయలమరాఠీవాడి ప్రాణంలా హెడ్మాష్టరుగారి ప్రాణమంతా ఆయన కలంపైనే వుంటుంది ఇతరులు దాన్ని ముట్టుకోడానికి ఆయన ఒక పట్టాన ఒప్పుకోరు అలాంటి హెడ్మాష్టరుగారు తమ నియమాన్ని సడలించుకోవలసి వచ్చిందంటే—ఏ అమ్మగన్న ఆడకూతురైతేనేమి—ఆ నాటకాలావిడ సామాన్యురాలై వుండదు.

మధ్యాహ్నమయ్యేసరికి వూరంతా అట్టుడికి పోతోంది ఎవరినోటవిన్నా అదేవార్త. ఇకమీదట నాటకాలవాళ్ళు తమ స్వంత బాధ్యతతో నాటకాలు వేయరు. ప్రదర్శనాలను నాగరాజు కంట్రాక్టు చేసేశాడు డబ్బు వసూలైనా కాకపోయినా అతడు నాటకాలవాళ్ళకు ప్రదర్శనం ఒకటింటికి రెండువందల యాభై రూపాయలిచ్చేస్తాడు.

రెండువందల యాభై రూపాయలు! ఇదేమంత చిన్నమొత్తంకాదు. ఇంతటి భారీఎత్తులో కంట్రాక్టుచేసిన తర్వాత నాగరాజు తన ప్రయత్నాల్లో తానుండడంలో ఆశ్చర్యమేమీలేదు పకడ్బందిగా రూపొందించుకున్న తన కార్యక్రమంలో మొదటి అంశంగా అతడు వాములు విప్పించి జొన్నచొప్ప తెప్పించి పరదాలకు బదులు దడి కట్టించేశాడు మనుషుల్ని పంపించి పట్టణం

నుంచి మైకుసెట్లు, కరెంటు దీపాలు తెప్పించాడు. మూరెడు పొడుగు కరపత్రాలు అచ్చువేయించాడు. నేల నాలుగు చెరగులా ప్రచారం చేసుక రావడానికి ఒంటెద్దు బళ్ళతో సహా నాలుగు జట్లను నియమించాడు

'కష్టే ఫలే' అన్నారు నాగరాజు కష్టానికి తగిన ప్రతిఫలం లభిస్తున్నట్టే తోచింది. రెండో ప్రదర్శనానికి మూడు వందల రూపాయలదాకా వసూలైనట్టు చెప్పుకున్నారు. 'మోతుబరి గావచ్చు, వాడితాతగావచ్చు ఎవడి కొమ్ములు దిరిగినతనం వాడియింటివరకే చెల్లు బాటు. దేరా దగ్గరకి వస్తే మొదట టికెట్టు, తరువాత ప్రవేశం' అంటూ నిక్కచ్చిగా చట్టాన్ని అమల్లో పెట్టే శాడు నాగరాజు.

హెడ్మాస్టరుగారంతటివారు ముఖం వెలవెల బోతుండగా "చూచావా గోపాలం! ఓడలు బండ్లవుతాయంటే ఏమిటో ననుకునేవాణ్ణి! రాత్రినాటకానికి నేనుగూడా టికెట్టు కొనుక్కోవలసి వచ్చింది!" అన్నారు

రోజులుగడిచి పోతున్నాయి. నిర్విఘ్నంగా సాగిపోతున్న నాటకాలపైన, వాటిని నిర్వహిస్తున్న నాగరాజుపైన ప్రకృతి కినుక పూనినట్టుగా ఓరోజు ఉదయం ఆకసమంతటా మబ్బులు కనిపించాయి ఆకు కదలకుండా నిశ్చలంగా వుండిపోయిన వాతావరణం సాయంత్రానికి దయ్యం ఆవేశించిన మనిషిలా మారిపోయింది. కిటికీలు మూసుకుని, తలుపులు బిడాయించుకుని యిళ్ళల్లో కూర్చున్న గ్రామస్తులు గాలివానలో కానుగచెట్లక్రింద నాటకాలవాళ్ళ దురవస్థను గురించి తలపోసుకుని జాలి పడ్డారు కానీ వాళ్ళలా దిగులు పెట్టుకోవలసిన అవసరం ఏమాత్రమూ లేదని తేల్చిపారేశాడు నాగరాజు అప్పటి కప్పుడే అతడు పెళ్ళిళ్ళు చేయడానికి అనువుగా సుబ్బారాయుడు కట్టించి పోయిన చుట్టుభవంతి యింటిని ఖాళీ చేయించి అందులో నాటకాలవాళ్ళకు విడిది ఏర్పాటు చేసేశాడు

వెచ్చగా విడిది దొరికితేమాత్రం చాలదు తిండికి పూచీలేనిదే ప్రాణాలకు హాయిలేదు పనిలో పనిగా షావుకారు చెంచయ్యకొట్లో నాటకాలవాళ్ళకు కావలిసిందల్లా యిచ్చి తన ఖాతాక్రింద లెక్క వ్రాసుకోమన్నాడు నాగరాజు. బసచేయడానికి పెళ్లి విడిది దినవెచ్చాలకు చెంచయ్య కొట్టు నాటకాలవాళ్ళపని మోతగావుంది దినం మంచిదనిపిస్తే పగలే దొంగతనానికి పూనుకోవడం మానవ స్వభావం. నాటకాలవాళ్లు యించుమించుగా అదేపని చేశారు. నాగరాజు 'మంచితనం' ఆసరాగా వాళ్లతడి జవిళంగడి ఖాతాలోగూడ జోక్యం కలుగజేసుకున్నారు గ్లాస్కో పంచలేనా, కంచి చీరలేనా, సిల్కుచొక్కాలేనా—

ఓయబ్బో, వాళ్ళు పెళ్ళికి తరలి వచ్చిన చుట్టాల్లా కనిపించారు. మగవాళ్లు పూల రంగళ్లు. ఆడవాళ్లు సీతాకోక చిలుకలు!

నాటకాలకు తీరని ఆటవిడుపులిచ్చి, వానలేమో విడువకుండా ముమ్మరించు కున్నాయి. కొట్టులో ఖాతాగూడా ముసారా వానలతో పోటీకి దిగి నిర్విరామంగా పెరిగిపోతోంది.

రొంపికీ రొచ్చుకూ వెరచి కాలుదీసి బయట పెట్టడానికి బుద్ధిపుట్టక ఎక్కడి వాళ్ళక్కడ దుప్పట్లు కప్పుకుని, కుంపట్లు రగిలించుకుని కాలక్షేపం చేస్తున్న ఆ వర్షాకాలపు రాత్రుల్లో ఒక నాటి రాత్రి ఎనిమిది గంటలప్పుడు ఎవరో తలుపు తడుతున్నట్టు తోచి గబగబా వెళ్లి గడియ తీశాను. వచ్చినవాడు నాగరాజు!

గొడుగు పట్టుకున్నాడు. చెప్పులు తొడుక్కున్నాడు. పంచ తాలూకు చుంగులు ఎత్తి పట్టుకున్నాడు తలుపు తెరవగానే లోపలికి వచ్చి గదిలో ప్రవేశించి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

నాగరాజలా నన్ను వెదుక్కుంటూ మా యింటికి రావడానికి అది మొదటి సారి అది చివరిసారి కూడా.

కుర్చీలో కూర్చున్న నాగరాజు పది పదిహేను నిమిషాల దాకా పెదవి కదిపాడుకాదు. ఆలోగా నేను నాలుగైదు సార్లు అతణ్ణి మాటల్లోకి దింపడానికి ప్రయత్నించాను

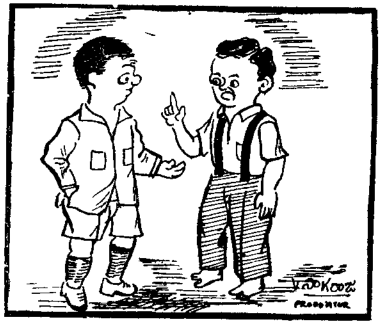

"మా నాన్నకు ఎన్నో కేసులొస్తాయి. అప్పీలు చేసినా సరే, మా నాన్న అన్ని కేసుల్లో గెలిచాడు తెలుసా!"

"అబ్బో! మీ నాయనదేం గొప్ప! మా నాన్నకు కూడ ఎన్నో కేసులొస్తాయి. ఏ కేసులో అయినా తప్పిపోయినాడంటే దానికింక అప్పీలే లేదు తెలుసా!"

---

చివరికెలాగైతేనేం, నాగరాజు నోరు తెరిచేశాడు

"చూడు గోపాలం! నువ్వు చేస్తున్న ఉద్యోగంమూలంగా నీకు నెలకేమాత్రం గిడుతుందేమిటి?" అంటూ సూటిగా ప్రశ్నించాడు నాగరాజు.

ఆశ్చర్యాతిరేకంలో నుంచి తేరుకుని "ఎంతో ఎందుకు గిడుతుంది నాగరాజూ విద్యాయోగ్యతను బట్టి, సర్వీసును బట్టి నెలకో వంద రూపాయ లిస్తున్నారు" అన్నాను.

"నేను వందాయాభై రూపాయ లిస్తాను" అన్నాడు నాగరాజు.

"ఎందుకూ?" నా ఆశ్చర్యానికి ఎల్లలులేవు.

"ఏముందీ! ఎలాగూ నేను నాటకాల కంపెనీ ప్రారంభించ బోతున్నాను. నువ్వు నాటకాలు వ్రాస్తావు. ఇదివరకూ వ్రాశావో లేదో నాకు తెలియదు. పోనీ. వ్రాయగలవు. సరే, మనం వూళ్ళ పైన బడి నెలకు పది పదిహేను ప్రదర్శనా లిస్తాము తెరలకనీ, సెటింగులకనీ, దుస్తులకనీ నేను పది పదిహేను వేల దాకా పెట్టుబడి పెట్టబోతున్నాను వేలం వెర్రిగా 'మాబ్'ను ఆకర్షించడానికి కనకవల్లి వుండనే వుంది "

పదిగంటల వరకూ తాను తలపెట్టిన ఉద్యమాన్ని గురించి వివరిస్తూ కూర్చు న్నాడు నాగరాజు. కీడెంచి మేలెంచడం మంచిదని మాటి మాటికీ నేను ప్రకటిస్తూ వచ్చిన అనుమానాలను టకీ టకీమని ఖండిం చేశాడు. మానసికంగా ఆకాశా నికి మూడే బారల దూరంలో వున్నాడు నాగరాజు ఆ పరిస్థితిలో ఎదుటి వాడి సలహాలు అతనికి రుచించవని తెలుసు కోడానికి నాకు రెండు గంటల కాలం పట్టింది

మళ్ళీ నాలుగు రోజులు గడచి పోయాయి.

వానలు కాస్తా తగ్గు ముఖం పట్టాయి ఆరోజు ఎండ కూడా పెళ్ళున గాసింది. చెరువు కట్టపైకి షికారు వెళ్ళి తిరిగి వస్తున్నాను. ఊరికింకా ఫర్లాంగు దూరంలో వుండగానే పెద్దగా రభస వినిపించిది పాతికేళ్ళ క్రిందటి స్థానిక చరిత్రలో నెలరోజుల కొక రగడ, ఆరు మాసాల కొక దొమ్మీ, ఏడాది కొక ఖూనీ - యిదీ ఆనవాయితీ! చరిత్ర మళ్ళీ మళ్ళీ పునరావృత్తం అవుతుం దంటారు! అలాగైతే పైమూడింటిలో యిప్పుడు జరుగుతున్న దేమిటో నా వూహ కందిందిగాదు. ఆ ఫర్లాంగు దూరం నేను నడిచివచ్చానని చెప్పలేను. ఊరు వూరంతా నాలుగు వీధుల కూడ లిలో ప్రోగయింది మధ్యలో దుడ్డు కర్ర లొక దానితో ఒకటి మోదుకుంటు న్నాయి. తిట్లు, తృణీకారాలు, బూక రింపులు, భుజాస్ఫాలనాలు ఎడతెగ కుండా వినిపిస్తున్నాయి ఉన్నట్టుండి ఒక మూలనుంచి శిలావర్షంగూడా ప్రారంభమైంది. జనం చెల్లాచెదురుగా పారి పోతున్నారు

ముందుకు పరుగిడుతున్న నా కాళ్లకు బంధాలు పడ్డాయి. హఠాత్తుగా అడ్డు తగిలారు హెడ్మాస్టరు గారు

"ఆగవయ్యా గోపాలం! కొంపదీసి వాళ్ళెవరైనా మనల్ని సాక్ష్యానికి వేసు కుంటే కోర్టు వెంట తిరుగుతూయిక్కడ బడి మూసేయవలసి వస్తుంది మన కెందుకుగానీ వెళ్దాం పద'' అంటూ ఆయన నన్ను వెనక్కి నడిపించారు.

''ఇంతకూ అక్కడ జరుగుతున్న దేమిటండీ?'' అని ప్రశ్నించాను.

"జరగడాని కేముంది ? ఆ క త్తెర మీసాల శంకరంగాడు లేడూ! అతగా డిటీవల నాటకాల వాళ్ళని విడిచిపెట్టి వుండటం లేదు కనకవల్లి సముఖంలో అతడు నవ్వుతూ ప్రేలుతూ నయగారాలు పోతుండగా నాగరాజు ఒకటి రెండు సార్లు మందలించాడు ఫలితం కనిపించ లేదు. అంతటితో అతణ్ణి పట్టుకుని నడి వీధిలో మ క్కె లు విరగదన్నాడు నాగరాజు. ఆ శంకరం గాడికి గూడా వూళ్లో ఓపినంత బలగం వుందిగదా' వాళ్ళూ వీళ్ళూ జుట్లు పట్టుకుంటున్నారు జుట్లు వూడిపోతే గొంతులు పట్టు కుంటారు "

ఆ రోజు రాత్రి వూళ్లో నిద్రపోయిన వాళ్ళ సంఖ్య తక్కువ!

నాయకులు, ఉపనాయకులు ఒకరి పైన ఒకరు రిపోర్టు లిచ్చుకోడానికి పట్టణానికి వెళ్ళడంతో మరునాటి పగ లంతా ప్రశాంతంగా గడిచి పోయింది క్రిందటి రాత్రంతా నిద్రలేక పోవడం మూలాన ఆ రాత్రి 'విషపునీళ్ళు' త్రాగిన పాండవుల్లా గ్రామస్తులు సొమ్మసిల్లి నిద్ర పోయారు తెల్లవారే సరికి పెళ్ళి విడిది ఖాళీగా వుంది. నాటకాల వాళ్ళు రాత్రికి రాత్రి వుడాయించేశారు.

* * *

గడిచిన గాథకు అనుబంధంగా ధ్రువపరచడానికి వీల్లేని గాలికబురు ఒకటి నా చెవిదాకా వచ్చింది. పాతిక మైళ్ళ దూరంలో ఒకచోట దేరావేసి ప్రదర్శనాలిస్తున్న నాటకాలవాళ్ళని కలుసుకోడానికి నాగరాజు ఒకానొక రాత్రి వేళ వెళ్ళాడనీ, అక్కడ ముందుండి నాటకాలు వేయిస్తున్న బొద్దు మీసాల వీరభద్రయ్య అతణ్ణి అరమైలు దాకా తరుముకున్నాడనీ స్థానికులు కొందరు చెప్పుకున్నారు నిజమే గావచ్చు. బ్రతుకు పేకాటలాంటిది. నీతి నిజాయితీలు గావచ్చు, సిరిసంప దలు గావచ్చు అందచందాలు గావచ్చు. గొప్పవాడి ప్రాపకం గావచ్చు—ఆటకు కూర్చున్న తర్వాత కనీసం ఒక తురుపు ముక్కయినా చేతికి రాకపోతే, ఆ ఆట చిత్తుచిత్తుగా ఓడి పోతుంది. స్వగ్రామంలో వున్న కాస్తాకూస్తా స్థాన బలం ఒక్కడే నాగరాజు చేతిలోని తురుపుముక్క నాటకాలవాళ్ల తురుపు ముక్క ఎదుట దానికి వున్న వూళ్ళోనే తీరా మారా ఉప్పు పుట్టకుండా పోయింది. ఇక వూరుదాటిన తర్వాత దాని ఎదుట దీని ప్రతాపం ఏం సాగుతుంది ?

నాటకాల వాళ్ళది తిరుగులేని తురుపు ముక్క. దేశంలో ఏ మారుమూలకు వెళ్లినాసరే, ఎంతటి బలమైన ఎదురాట తారసిల్లినాసరే, అది నిస్సందేహంగా గెలుపు సాధిస్తుంది ★